

Raqamli texnologiyalar va yoshlar ongi

M.E.Berdiqulova

D.E.Mamatqulova

Guliston davlat pedagogika instituti

Annotatsiya: Mazkur maqolada raqamli texnologiyalarning yoshlar ongi, tafakkuri va ijtimoiy faolligiga ta'siri tahlil qilinadi. Raqamli muhitning ijobiy va salbiy jihatlari, axborot oqimining yoshlar dunyoqarashiga ta'siri, shuningdek, zamonaviy ta'lim jarayonida texnologiyalardan samarali foydalanish masalalari yoritilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, raqamli texnologiyalar yoshlarning bilim olish imkoniyatlarini kengaytirishi bilan birga, ularda axborotga qaramlik, diqqatning pasayishi va ijtimoiy izolyatsiya kabi muammolarni ham keltirib chiqarishi mumkin. Shu bois raqamli madaniyatni shakllantirish muhim omil sifatida e'tirof etiladi.

Kalit so'zlar: raqamli texnologiya, yoshlar ongi, internet, ijtimoiy tarmoqlar, axborot madaniyati, raqamli savodxonlik, virtual muhit

Digital technologies and youth consciousness

M.E.Berdiqulova

D.E.Mamatqulova

Gulistan State Pedagogical Institute

Abstract: This article analyzes the impact of digital technologies on the consciousness, thinking patterns, and social activity of young people. It highlights both the positive and negative aspects of the digital environment, the influence of information flow on youth worldview, and the effective use of technologies in modern education. The findings indicate that while digital technologies expand learning opportunities, they may also cause information addiction, decreased attention span, and social isolation. Therefore, the formation of digital culture is considered an essential factor.

Keywords: digital technology, youth consciousness, internet, social networks, information culture, digital literacy, virtual environment

Kirish

XXI asr globallashuv va axborot texnologiyalari asri sifatida e'tirof etilmoqda. Raqamli texnologiyalar jamiyat hayotining barcha sohalariga, xususan, yoshlar dunyoqarashi va ongiga chuqur kirib bormoqda. Internet, mobil qurilmalar, ijtimoiy

tarmoqlar va sun'iy intellekt tizimlari yoshlarning kundalik hayotining ajralmas qismiga aylangan. Natijada axborot olish, muloqot qilish va bilim egallash jarayoni tubdan o'zgardi.

Yoshlar jamiyatning eng faol va tez moslashuvchan qatlami bo'lib, ular raqamli muhitni tez qabul qiladi. Shu bilan birga, bu jarayon ularning psixologik holati, tafakkuri va qadriyatlar tizimiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Raqamli texnologiyalarning ijobiy ta'siri

Raqamli texnologiyalar yoshlar uchun keng imkoniyatlar yaratmoqda. Avvalo, ta'lim jarayonida innovatsion platformalar, onlayn kurslar va elektron kutubxonalar bilim olishni yanada qulaylashtirdi. Masofaviy ta'lim tizimi orqali yoshlar dunyoning yetakchi universitetlari ma'ruzalarini tinglash imkoniga ega bo'ldi.

Ikkinchidan, raqamli texnologiyalar yoshlarning ijodiy salohiyatini rivojlantiradi. Grafik dizayn, dasturlash, blog yuritish va media kontent yaratish orqali ular o'z qobiliyatlarini namoyon etmoqda. Bu esa mustaqil fikrlash va tashabbuskorlikni kuchaytiradi.

Uchinchidan, internet global muloqot maydonini yaratdi. Turli madaniyat va qarashlarga ega insonlar bilan muloqot qilish yoshlarning dunyoqarashini kengaytiradi, tolerantlik va ochiq fikrlilikni shakllantiradi.

Salbiy jihatlar va muammolar

Shu bilan birga, raqamli texnologiyalarning salbiy ta'sirini ham inkor etib bo'lmaydi. Axborot oqimining haddan tashqari ko'pligi yoshlarning diqqatini jamlash qobiliyatini susaytiradi. Qisqa formatdagi kontentga o'rganish natijasida chuqur tahliliy fikrlash kamayishi mumkin.

Ijtimoiy tarmoqlarga qaramlik muammosi ham dolzarbdir. Virtual hayot real ijtimoiy munosabatlarning o'rnini egallab, shaxsning ijtimoiylashuv jarayoniga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ba'zi hollarda yolg'izlik, depressiya va o'ziga bo'lgan ishonchning pasayishi kuzatiladi.

Bundan tashqari, soxta axborot va zararli g'oyalar yoshlar ongiga salbiy ta'sir o'tkazishi ehtimoli mavjud. Raqamli makonda tanqidiy fikrlash ko'nikmasining yetishmasligi noto'g'ri qarashlarning shakllanishiga sabab bo'lishi mumkin.

Raqamli texnologiyalarning yoshlar ongiga psixologik ta'siri

Psixologik nuqtai nazardan, raqamli texnologiyalar yoshlarning kognitiv (bilish), emotsional va ijtimoiy rivojlanish jarayoniga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, o'smirlik va ilk yoshlik davri shaxsning identifikatsiya, o'zini anglash va mustaqil fikrlash shakllanadigan bosqich hisoblanadi. Shu davrda raqamli muhit kuchli tashqi omil sifatida namoyon bo'ladi.

✓ Kognitiv jarayonlarga ta'siri

Internet va ijtimoiy tarmoqlar tezkor axborot almashinuvini ta'minlaydi. Biroq doimiy ravishda qisqa formatdagi ma'lumotlarni qabul qilish yoshlarning diqqatni

uzoq vaqt jamlash qobiliyatini pasaytirishi mumkin. Psixologiyada bu holat "fragmentar tafakkur" deb izohlanadi. Ya'ni shaxs axborotni chuqur tahlil qilish o'rniga, yuzaki va tezkor qabul qilishga o'rganadi.

✓ Emotsional holat va ruhiy salomatlik

Raqamli makonda doimiy taqqoslash mexanizmi mavjud. Ijtimoiy tarmoqlarda namoyish etiladigan "ideal hayot" tasvirlari yoshlarning o'ziga baho berish jarayoniga ta'sir ko'rsatadi. Bu ba'zan o'ziga ishonchning pasayishi, xavotir (anksiozlik) va ruhiy tushkunlikka olib kelishi mumkin.

✓ Ijtimoiylashuv va muloqot xususiyatlari

Raqamli texnologiyalar muloqot doirasini kengaytiradi. Ammo virtual muloqotning ko'pligi real hayotdagi ijtimoiy ko'nikmalarning yetarli darajada rivojlanmasligiga sabab bo'lishi mumkin. Masalan, jonli muloqotda yuz ifodasi, intonatsiya va tana tilini anglash muhim ahamiyatga ega. Onlayn muloqot esa bu tajribani cheklaydi.

✓ Qaramlik mexanizmi

Psixologiyada internetga qaramlik alohida muammo sifatida o'rganilmoqda. Doimiy yangilanishlar, bildirishnomalar va tezkor mukofot tizimi miyada qoniqish markazlarini faollashtiradi. Bu esa takroriy foydalanishga undaydi. Vaqt o'tishi bilan nazoratsiz foydalanish kundalik faoliyatga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Yoshlar ongida raqamli madaniyatni shakllantirish

Mazkur muammolarni bartaraf etishda raqamli savodxonlikni oshirish muhim ahamiyat kasb etadi. Raqamli madaniyat - bu internetdan ongli va mas'uliyatli foydalanish, axborotni tanqidiy tahlil qilish hamda shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish ko'nikmalarini o'z ichiga oladi.

Ta'lim muassasalarida media savodxonlik fanlarini joriy etish, ota-onalar nazoratini kuchaytirish va yoshlarni foydali kontent yaratishga yo'naltirish muhim vazifalardan biridir. Shuningdek, psixologik profilaktika ishlari ham muhim o'rin tutadi.

Zamonaviy ta'lim va raqamli transformatsiya

Raqamli texnologiyalar ta'lim tizimida yangi pedagogik yondashuvlarni yuzaga keltirdi. Interaktiv platformalar, virtual laboratoriyalar va sun'iy intellekt asosidagi dasturlar individual ta'limni rivojlantirishga xizmat qilmoqda. Bu jarayon yoshlarning mustaqil izlanish ko'nikmalarini oshiradi.

Ammo texnologiya vosita ekanligini unutmaslik zarur. Uning samaradorligi pedagogik maqsadga muvofiq qo'llanilishiga bog'liq. Shuning uchun ta'lim jarayonida muvozanat saqlanishi lozim.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, raqamli texnologiyalar yoshlar ongi va tafakkuriga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Ular bilim olish, muloqot va ijodkorlik imkoniyatlarini

kengaytirsada, axborotga qaramlik va ijtimoiy muammolarni ham yuzaga keltirishi mumkin. Shuning uchun yoshlar orasida raqamli madaniyatni shakllantirish, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish va texnologiyalardan maqsadli foydalanishni yo'lga qo'yish dolzarb vazifa hisoblanadi. Raqamli taraqqiyot inson manfaatlariga xizmat qilishi uchun ongli va mas'uliyatli yondashuv zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Toffler A. Uchinchi to'lqin. – Toshkent: Sharq, 2000.
3. Castells M. Tarmoq jamiyatining ko'tarilishi. – Toshkent: Ilm, 2010.
4. Turkle S. Yolg'iz birga: texnologiyadan kutish va haqiqatdagi insoniylik. – Toshkent: Sharq, 2012.
5. Carr N. Internet miyamizga qanday ta'sir qiladi. – Toshkent: Ilm, 2011.
6. Livingstone S. Bolalar va internet: katta umidlar, murakkab haqiqatlar. – Toshkent: Polity Press, 2010.
7. Vygotskiy L.S. Shaxs va jamiyatdagi rivojlanish psixologiyasi. – Toshkent: Fan, 2005.
8. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun. – Toshkent, 2020.